

Ключевые слова: суицид, суицидальная попытка, личность, суицидальное поведение, образование, самоубийство и суицидавные превенции.

SUMMARY

I. Scherbakova, Y. Karpenko. Suicide: finding a way out or the lack in educational space?

This article discusses the causes of suicide attempts, analyzed the dynamics of suicide increases. The attention is focused on government programs to prevent suicide attempts. Emphasized the need for government programs aimed at preventing infant and youth suicidal.

Key words: suicide, suicide attempts, personality, suicidal behavior, education, suicide prevention and suicide prevention.

УДК 371.111:376.1–617.751.6–052

Л. В. Юр'єва

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ФУНКЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито зміст функції організації як загальної, цільової та забезпечувальної функції управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу. Зроблено спробу визначення специфіки реалізації функції організації в управлінні сучасним спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом.

Ключові слова: функція, організація, управління, управлінська діяльність керівника, спеціальний загальноосвітній навчальний заклад.

Постановка проблеми. Реформування освітньої галузі, що відбувається в Україні, вимагає від керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу виконання ролі не лише професіонала-педагога, але й менеджера-організатора, який відповідає за результати управлінської діяльності.

Розширення функцій спеціального загальноосвітнього навчального закладу, зміни у змісті та умовах його діяльності зумовили значні зміни діяльності його керівника, визначили нагальну потребу в пошуку нових форм і методів організаційно-педагогічної діяльності, спрямованих на вирішення організаційних завдань з метою забезпечення переходу закладу освіти в якісно новий стан. Розв'язання зазначених проблем має важливе значення для забезпечення ефективного функціонування сучасного спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

Спеціальний загальноосвітній навчальний заклад є цілісною,

динамічною системою, оптимальне функціонування якої неможливо без її організації. Управлінська діяльність керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу щодо процесу організації за своїм змістом є організаційно-педагогічною. З одного боку, вона є однією з граней суспільних відносин членів колективу спеціального закладу освіти, а з другого боку, є особливим видом управлінської діяльності його керівника та водночас утворює зміст однієї з провідних функцій управління – організації [5, 4].

Аналіз актуальних досліджень. Сутність управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу, її критеріальна основа досліджені В. І. Бондарем, Л. І. Даниленко, В. І. Зверєвою, І. А. Зязюном, В. Г. Кременем, В. Ю. Кричевським, Н. А. Крупеніною, В. І. Масловим, Н. М. Немовою, Н. М. Островерховою, В. С. Пікельною, П. М. Таланчуком, Є. А. Ямбургом та ін.

Концептуальні засади управління спеціальною освітою закладено у працях В. І. Бондара, М. М. Малофєєва, І. Л. Соловйової, Д. С. Шилова та ін. Удосконаленню системи спеціальної освіти присвячені дослідження О. Г. Асмолова, С. Г. Шевченко та ін. Питання управління спеціальними закладами освіти вивчають В. В. Нечипоренко, Є. П. Постовойтов, О. П. Хохліна та ін. Особливості організації навчально-виховного та корекційно-розвиваючого процесів розглянули Л. С. Вавіна, П. П. Дегтяр, О. І. Дячков, В. П. Єрмаков, Н. Д. Шматко та ін.

Розв'язання проблеми управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу в наукових джерелах з управління спеціальною освітою засвідчило, що на теоретико-методологічному рівні найбільш фундаментально ця проблема представлена у працях Н. А. Абрамової, О. Ю. Бражник, Е. М. Макшанцевої, Н. М. Назарової, М. М. Соловйова та ін.

Однак аналіз наукових джерел засвідчив, що питання визначення змісту, структури та організаційно-педагогічного забезпечення управлінської діяльності саме керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу поки що не стало предметом спеціальних дисертаційних досліджень та потребує подальших наукових розвідок.

Мета статті – визначити зміст функції організації в управлінській діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Термін «організація» у сучасному

менеджменті тлумачиться по-різному. З одного боку, це форма поєднання людей та їх груп (структура, підприємство, організація) для досягнення конкретних цілей, що є загальними для цього поєднання. З другого боку, організація – це упорядкування діяльності зазначеного вище поєднання людей та їх груп, координація їх діяльності у технічному, економічному, соціально-психологічному та правовому аспектах. Обидві сторони організації є пов'язаними: спеціальний загальноосвітній навчальний заклад як форма поєднання людей та їх груп не може існувати неорганізовано, тому організація є однією з функцій управління [9, 76].

Отже, організація – це колективний соціальний суб'єкт діяльності, соціальна система, яка поєднує людей з певною метою, координує та спрямовує їх діяльність у процесі спільної діяльності.

У теорії управління управлінська діяльність розуміється як вид трудової діяльності, який відокремився у процесі спеціалізації управлінської праці. Управлінська діяльність є різновидом професійної розумової праці, яка спрямована на забезпечення єдності, узгодженості та координації цілеспрямованої діяльності людей, об'єднаних у трудові колективи [7, 124].

Необхідно зауважити, що в різних концепціях управління соціальними системами передбачається набір різноманітних функцій управління, які не є однаковими за значенням. Так, функції управління поділяються на загальні та спеціальні. Функція організації з цієї позиції належить до загальних. Це пояснюється тим, що порівняно з іншими функціями вона є складовою будь-якого процесу управління. Управлінський цикл розглядається через сукупність таких основних функцій, як: ухвалення управлінського рішення, планування, організація та координування діяльності, регулювання, облік та контроль [1, 22]. Саме функції управління розглядаються як конкретні види управлінських робіт, які утворюють циклічний процес.

Універсальний характер функції організації дає можливість її застосування щодо інших функцій управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу. Прикладом застосування функції організації щодо інших функцій управлінської діяльності є такі зв'язки: організація планування, організація контролю, організація аналізу, обліку тощо.

Також функцію організації, на наш погляд, слід розглядати і як забезпечувальну функцію. Саме функція організації покликана створити

умови для діяльності спеціального загальноосвітнього навчального закладу, призначенням якого є виправдання мети його існування, досягнення певних результатів, які мають бути визнані суспільством.

Відомо, що структура управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу розкривається через її види або функції [2, 48]. Отже, функції управління є специфічними видами різних дій, які слід розглядати у двох напрямках: по-перше, з точки зору їх виконавців (керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу), по-друге, з точки зору змісту процесу управління.

Важливою проблемою управління спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом є визначення переліку функцій управлінської діяльності його керівника та їх змісту. Процес управління спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом вимагає планування діяльності, організації роботи відповідних структур, мотивації (стимулювання) працівників, контролю результатів діяльності всіх структурних підрозділів. Отже, функції управління: прийняття управлінського рішення, планування, організація, мотивація, контроль, оцінювання є головними, оскільки управлінська діяльність здійснюється шляхом послідовного їх застосування.

Уважаємо за потрібне виокремлення спеціальних функцій управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу, а саме: рефлексивно-корекційної (здійснення переведу системи управління у якісно новий стан), мобілізаційної – функції активізації адміністрації, функціональних служб, методичних об'єднань на вирішення цілей організації.

Незаперечним є те, що кожна з управлінських функцій характеризується відповідними цілями. Таким чином, організаційно-педагогічні функції (виробничі) можна віднести до категорії цільових функцій [3, 62].

Зазначимо, що організаційно-педагогічна діяльність – це процес, за допомогою якого керівник усуває невизначеність, безладдя, плутанину та конфлікти між людьми щодо роботи або повноважень і створює середовище, придатне для їх спільної діяльності.

Отже, організація, як функція управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу, по-перше, координує завдання та взаємовідносини працівників, по-друге, є процесом

створення структури спеціального закладу освіти.

До складових організаційно-педагогічної діяльності входить:

а) розподіл праці – розподіл загальної роботи в організації на окремі складові частини, достатні для виконання окремим робітником відповідно до його кваліфікації та здібностей;

б) групування робіт та видів діяльності у певні блоки (групи, кафедри), тобто департаменталізація;

в) підпорядкування кожної такої групи керівникові, який отримує необхідні повноваження (делегування повноважень);

г) встановлення діапазону контролю;

д) забезпечення вертикальної та горизонтальної координації робіт та видів діяльності (створення механізмів координації).

Організація в системі внутрішньошкільного управління визначає місце та призначення кожного члена колективу закладу освіти у процесі досягнення поставленої мети. Таким чином, функція управління «організація» полягає у встановленні постійних і тимчасових взаємовідносин між підрозділами спеціального закладу освіти, визначенні порядку та умов його діяльності. Ця функція реалізується через адміністративно-організаційне та оперативне управління.

Ми поділяємо думку В. І. Зверєвої щодо визначення організаційно-педагогічної діяльності як особливого, специфічного виду управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу, спрямованої на вирішення завдань організації [5, 5]. Реалізація зазначеного виду діяльності передбачає такі дії: керівництво та підпорядкування, спеціалізація та кооперація в діяльності виконавців, розподіл функцій та обов'язків між виконавцями, створення організаційної структури з чітким визначенням підпорядкування (за вертикаллю) та координації взаємодії виконавців (за горизонталлю). На наш погляд, вищезазначені дії доцільно розширити раціональною організацією праці керівника спеціального закладу освіти та самооцінкою результативності.

Окреслимо алгоритм реалізації функції організації:

- визначення цілей, завдань та особливостей спільної діяльності членів організації;

- виявлення потреби в ресурсах для здійснення цілей та забезпечення безперебійного постачання цими ресурсами;

- встановлення послідовності дій виконавців, тривалості та контрольних термінів їх виконання;
- вибір способів здійснення необхідних дій та взаємодій людей для досягнення цілей;
- встановлення між членами організації необхідних організаційних відносин (координації);
- створення відповідної мотивації у членів організації до досягнення встановлених цілей.

Організаційно-педагогічна діяльність керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу, як один з видів управлінської діяльності, підпорядковується певним закономірностям, що дозволяють її будувати на науковій основі, яка передбачає: формулювання мети та завдань, добір засобів для їх реалізації, добір та підготовку виконавців, прогнозування результатів та можливих проблем, визначення організаційних відносин, обґрунтування технологічних сторін, оцінку результатів.

Розглянемо фактори, які впливають на ефективність та результативність організаційно-педагогічної діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу. До їх належать: знання потенційних можливостей кожного члена колективу навчального закладу, оптимальний розподіл функціональних обов'язків між адміністрацією, раціональна організація праці керівника спеціального закладу освіти, самооцінка результативності та подальше коригування.

Подана схема демонструє специфіку реалізації функції організації в управлінні сучасним спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом з розширенням сфер діяльності підсистем – керуючих і керованих, необхідність збільшення обсягу інформації з метою раціонального функціонування всієї цілісної системи (Рис. 1.1).

Ключовим моментом реалізації функції організації є процес організації взаємодії між підлеглими. Серед принципів ефективної організації взаємодії є такі: спеціалізація виконавців, кількісна та якісна пропорційність складових, які утворюють систему, паралельність дій, ритмічність діяльності [8, 15].

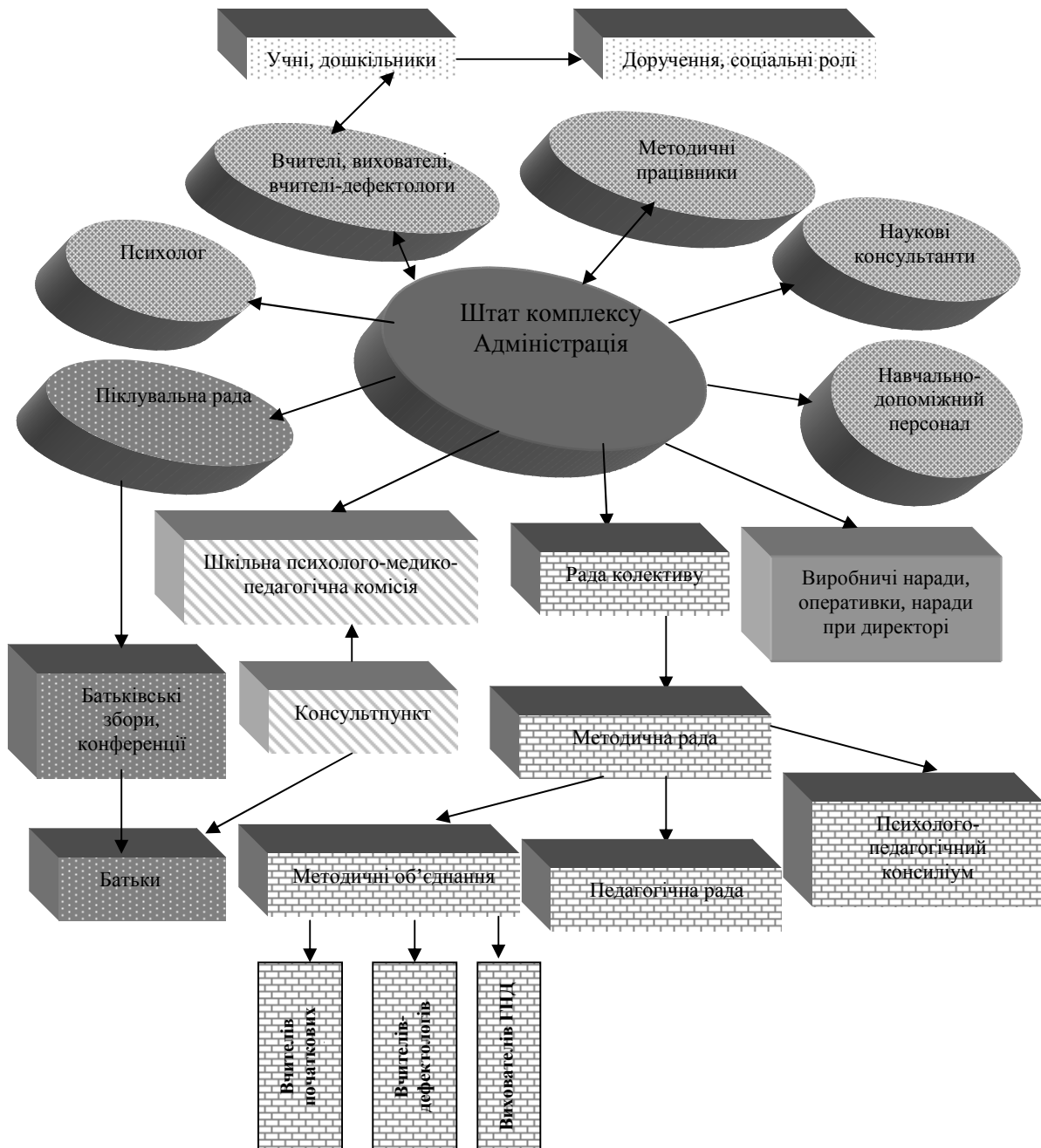

Рис. 1.1. Реалізація функції організації в управлінні спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом.

Функція організації управління перетворюється шляхом розробки процесів поєднання вертикального, горизонтального управління і самоуправління. Це можна здійснити через встановлення оптимального співвідношення зовнішнього управління та самоорганізації керованої системи. Таке перетворення передбачає знання мотивів, потреб, інтересів і цінностей людини, вміння забезпечувати умови для створення певної мотиваційної сфери, кооперацію дій керівника і підлеглих (учителя та учнів, адміністрації і вчителів та ін.) [4, 77].

Необхідною умовою успішної реалізації зазначеної функції є врахування локальних принципів організації:

- принцип мети (організація та її підрозділи працюють заради досягнення загальної мети);
- принцип стійкості (забезпечення стабільності системи управління, яка не підлягає докорінним змінам під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища);
- безперервного вдосконалення (постійна систематична організаційна робота з удосконалення процесу організації та реалізації управлінських рішень);
- принцип обсягу контролю (кожний заступник в змозі проконтролювати роботу обмеженої кількості підлеглих);
- особистої відповідальності керівника за дії підлеглих;
- принцип відповідності відповідальності наданим повноваженням;
- пріоритету функцій (управлінська функція утворює орган управління, а не навпаки);
- принцип комбінування (раціональне поєднання централізму та самостійності).

Організаційно-педагогічна діяльність керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу реалізується через організаційні форми управлінської діяльності, а саме: педагогічна рада, рада колективу, методична рада, методичні об'єднання, творча група, наради при директорі, оперативки, психолого-медико-педагогічний консилиум, шкільна медико-психолого-педагогічна комісія [6, 93].

Педагогічна рада функціонує як орган не тільки розгляду, але й вирішення життєво важливих для спеціального навчального закладу питань. Педрада виконує своє призначення тільки тоді, коли на її засіданнях обговорюються педагогічні та методичні знахідки кожного педагога, аналізуються педагогічні дії. Саме педагогічна рада покликана прогнозувати розвиток педагогічного колективу. Головою педагогічної ради є керівник спеціального загальноосвітнього навчального закладу, який здійснює керівництво з її організації, підготовки та проведення.

По-перше, він контролює, щоб кожне засідання педагогічної ради сприяло вдосконаленню навчально-виховної роботи з дітьми, впровадженню в практику роботи педагогів досягнень психолого-педагогічної науки, інноваційних технологій, передового педагогічного досвіду, підвищенню

педагогічної майстерності, їхньої творчої активності. По-друге, стежить за тим, щоб тематика засідань педагогічних рад відповідала пріоритетним завданням, основним напрямам і принципам діяльності закладу, директивним документам Міністерства освіти і науки України, місцевих та обласних управлінь освіти і науки, аналізу роботи закладу за минулий навчальний рік. По-третє, регулює періодичність проведення педагогічних рад. Визначає форми проведення педагогічних рад.

Під час планування педагогічних рад необхідним є врахування актуальності тематики, наступності питань, що розглядалися в попередні роки, забезпечення зв'язку із сучасністю.

Як пропедевтична робота керівник спеціального загальноосвітнього навчального закладу та адміністрація проводять систематичні спостереження за педагогічним процесом відповідно до теми чергової педагогічної ради, що дає конкретні уявлення про роботу кожного педагогічного працівника, можливість орієнтуватися у питаннях, які обговорюватимуться, залучати до активної участі всіх присутніх та ухвалювати рішення.

Відповідно до Статуту спеціального загальноосвітнього навчального закладу вищим органом громадського врядування у спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі є загальні збори колективу та обрана ними рада. Загальні збори колективу визначають основні напрями розвитку та вдосконалення роботи комплексу, розглядають питання навчально-виховної, методичної та фінансово-господарської діяльності закладу, ухвалюють рішення щодо заохочення творчих педагогів, обговорюють та приймають Правила внутрішнього трудового розпорядку навчального закладу на поточний рік. Їх виконання контролюється адміністрацією.

Рада колективу спеціального загальноосвітнього навчального закладу здійснює контроль за роботою закладу, розглядає організаційні та методичні питання, допомагає адміністрації в управлінні, сприяє вдосконаленню лікувально-реабілітаційної роботи, демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу, підвищенню його ефективності, погоджує річний план та режим роботи закладу освіти. Рада збирається двічі на рік. Перший раз – на початку навчального року, коли визначаються головні завдання на рік, другий раз – у кінці року, коли ввідбувається підбиття підсумків.

Наради при директорі посідають особливе місце у процесі організації педагогічної діяльності. Їх мета – корекція окремих аспектів навчально-виховного та корекційно-розвиваючого процесів та управління ними. Як правило, участь у нарадах беруть ті посадові особи, які несуть відповідальність за коло питань, що подані для обговорення. Не зважаючи на те, що наради при директорі мають різноманітну тематичну спрямованість, усі вони орієнтовані на реалізацію однієї з провідних цілей – організацію діяльності колективу спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

Оперативні інформаційні наради є необхідною формою організації навчально-виховного та корекційно-реабілітаційного процесів у спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі, їх тематика та зміст визначаються реальною ситуацією.

Після реалізації функції організації можуть виникнути певні невідповідності між елементами створеної системи або механізму досягнення цілей. У цих випадках постає необхідність, по-перше, уточнити характер дій виконавців, зробити їх більш узгодженими, гармонійними та ефективними, по-друге, усунути відхилення від заданого організацією режиму функціонування системи.

Висновки. Таким чином, організація, як функція управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу, має фундаментальний характер, оскільки її призначенням є упорядкування сукупності елементів, процесів, ситуацій, діяльності окремих людей, установлення їх взаємозв'язку для досягнення мети діяльності спеціального закладу освіти. Під час реалізації цієї функції керівник вирішує важливі завдання. У процесі реалізації функції організації відбувається створення організаційної структури спеціального загальноосвітнього навчального закладу з чітким визначенням підпорядкування (за вертикаллю) та координації взаємодії виконавців (за горизонталлю). Але для того щоб управлінська діяльність керівника спеціального закладу освіти була дієвою, необхідно встановити обсяг функції організації, тобто ту сукупність функціонально відокремлених робіт, які є пріоритетними в конкретному спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі.

Зазначимо, що поданий матеріал не претендує на повноту та завершеність у розкритті вищезначеної проблеми. Серед подальших перспектив дослідження вбачаємо розробку організаційно-педагогічного

забезпечення управлінської діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарь В. И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект / Владимир Иванович Бондарь. – К. : Рад. шк., 1987. – 160 с.
2. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності керівника школи / Л. І. Даниленко // Освіта і управління. – 1998. – № 1. – С. 48 – 52.
3. Дмитриев С. А. Менеджмент и маркетинг в образовании, науке и производстве и его информационное обеспечение / Дмитриев С. А., Пинчук И. И., Трайнев В. А. – М. : Дашков и К°, 2008 – 268 с.
4. Єльнікова Г. В. Функції управління загальною середньою освітою / Г. В. Єльнікова // Вересень: науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – 2000. – № 2 (12). – С. 76 – 79.
5. Зверева В. И. Организационно-педагогическая деятельность руководителя школы / В. И. Зверева. – М. : Новая школа, 1992. – 114 с.
6. Лясколо В. И. Интегративная образовательная система компенсирующего обучения в комплексе «Детский сад – начальная школа» : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Лясколо Валентина Ивановна. – Ростов-на-Дону., 2003. – 296 с.
7. Основы управления специальным образованием / [Малофеев Н. Н., Макшанцева Э. Н., Назарова Н. М. и др.] ; под ред. Д. С. Шилова. – М. : Академия, 2001. – 336 с.
8. Ситников Д. В. Организационно-управленческие основы развития школы / Д. В. Ситников, М. И. Ситникова. – Белгород : Изд-во Белгородского обл. науч.-метод. центра содерж. образов., 1999. – 160 с.
9. Щербина В. В. Социальные теории организации / В. В. Щербина. – М. : ИНФРА – М., 2001. – 256 с.

РЕЗЮМЕ

Л. В. Юрєва. Функція організації в управленчеській діяльності керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу як педагогическая проблема.

В статье раскрыто содержание функции организации как общей, целевой и обеспечивающей функции управленческой деятельности руководителя специального общеобразовательного учебного учреждения. Сделана попытка определения специфики реализации функции организации в управлении современным специальным общеобразовательным учебным учреждением.

Ключевые слова: функция, организация, управление, управленческая деятельность руководителя, специальное общеобразовательное учебное учреждение.

SUMMARY

L. Yureva. The function of organization in the management of the special secondary educational establishment as the pedagogical problem.

The content of the function of organization as the main function in the management of the special secondary educational establishment is under review. The special features of the realization of the function of organization in the management of the modern special secondary educational establishment are underlined.

Key words: function, organization, management, secondary educational establishment.